

Бібліотека університету: ідеї, реалії, перспективи

Ініціаторами конференції «Бібліотека — серце університету», що відбулася у Харкові у 2004 році, виступили учасники та координатори Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта, а головною особливністю стало те, що ідея розглянути діяльність університету крізь призму роботи його бібліотеки належала не бібліотекарям, а користувачам книгозбірні — науковцям, випускникам Програми ім. Фулбрайта. У нас — професійних бібліотекарів теза, що бібліотека університету є його серцем, звичайно, не викликає сумнівів. Але почути підтвердження тому з вуст наших читачів було особливо приємно.

Головною метою, яку поставили перед собою організатори конференції, було сприяння підвищенню ролі бібліотеки університету в організації навчального і наукового процесів, досягнення взаєморозуміння між бібліотекарями і користувачами, зміна ставлення до професії бібліотекаря.

У конференції взяли участь близько 80 осіб. Серед них — провідні спеціалісти бібліотечної справи, випускники програми ім. Фулбрайта, співробітники Посольства США в Україні, представники засобів масової інформації, студенти та викладачі Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Географія учасників: Харків, Київ, Суми, Ужгород, Донецьк, Острог.

У пленарній доповіді доктора історичних наук, професора, декана факультету бібліотекознавства і інформації Харківської державної академії культури В. Ляганасової було визначено місію бібліотеки сучасного університету, яка полягає, на думку доповідача, в організації доступу до інформації без будь-яких обмежень. Ці питання стали основними, навколо яких будувались наступні доповіді та дискусії. Було заявлено також про необхідність перегляду ролі бібліотеки та бібліотекаря на законодавчому рівні. Наскільки відкритою для всього суспільства має бути університетська бібліотека? Яку роль вона повинна відігравати в організації дистанційного навчання, що дедалі ширше запроваджується у царині вищої освіти. Чи може сучасний бібліотекар увійти до еліти інформаційного суспільства? Ці й багато інших питань жваво обговорювались упродовж двох днів роботи конференції — під час засідань і в кулуарах.

Ролі бібліотеки в організації дистанційного навчання було присвячено доповідь кандидата педагогічних наук, доцента, директора Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні В. Пашко-

вої, яка дала рекомендації щодо організації навчання студентів і перепідготовки фахівців нетрадиційним методом — за допомоги нових інформаційних технологій.

Великий інтерес присутніх викликала доповідь вченого секретаря науково-технічної бібліотеки ім. проф. Г. Денисенка Національного університету «Київський політехнічний інститут» С. Барабаш, яка розповіла про досвід роботи своєї бібліотеки в організації та проведенні бібліотечно-бібліографічних занять для студентів. Адже у відкритій бібліотеці мають працювати активні й підготовлені читачі. Так вважають співробітники цієї бібліотеки, й на цьому побудована вся робота бібліотечного персоналу, спрямована на формування інформаційної грамотності користувачів. Використовуються і традиційні форми роботи, але, на жаль, вони далеко не завжди працюють. Доповідачка наголосила, що успіх цього напрямку роботи значною мірою залежить від таких суб'єктивних чинників, як стимулювання бібліотечного персоналу з боку адміністрації бібліотеки, розуміння важливості цієї роботи та підтримка з боку факультетів, кафедр і ректорату ВНЗ, правильний добір кадрів і належна матеріально-технічна база. Всі ці складові наявні у бібліотеці КПІ, що й посприяло досягненню відповідного рівня в діяльності бібліотеки.

Багато питань і пропозицій викликали й інші доповіді. Директор наукової бібліотеки Національного університету «Кієво-Могилянська академія» Т. Ярошенко розповіла про цікавий досвід роботи із зарубіжними електронними журналами та величезне значення такої інформації для науки й освіти України. У доповіді було озвучено чимало проблем роботи з електронними виданнями, які вимагають якнайшвидшого розв'язання. Це питання архівації, збереження та обліку таких видань, ускладнення, що виникають через відсутність впорядкованої інформації та пошукових систем щодо наявних вітчизняних електронних видань, низький рівень «інтернетизації» бібліотек України і, зрештою, неготовність багатьох наших колег самостійно працювати з цим новим видом видань і тим паче навчати цього користувачів.

Заступник директора науково-технічної бібліотеки КПІ В. Волинець розповіла про корпоративний проект бібліотек ВНЗ технічного профілю.

Завершився перший день роботи конференції презентаціями книжок, виданих Центральною науковою бібліотекою Харківського національного університету, фондом «Сейбр-Світло» і програмою ім. Фулбрайта. З фондом «Сейбр-Світло» ми співпрацюємо уже декілька років, і в результаті наші фонди поповнилися цінними виданнями з економіки, історії США, літературознавства, мовознавства та інших галузей знань; бібліотека одержала в подарунок також видання на CD-ROM (зокрема, енциклопедичні словники «Britannica I World Book») та відеокасети.

Упродовж наступного дня роботи конференції було організовано круглий стіл під назвою «Бібліотека очима читачів». Відкрила засідання доповідь директора Центральної наукової бібліотеки ХНУ І. Шевченко, яка розповіла про кроки, зроблені нашим колективом на шляху до створення відкритої бібліотеки.

На цьому нелегкому шляху нам довелося ламати і свої стереоти-пи, і звички читачів. Першим кроком було започаткування впровад-ження автоматизації у процеси обслуговування, що помітно скороти-ло черги на абонементів і в читальних залах, дало змогу ефек-тивніше боротись із боржниками, оперативно одержувати інфор-мацію про наявність книжок на полицях і багато іншого. Наступним кроком стало рішення відкрити фонди в усіх читальних залах і на навчальних абонементів. На наш подив, це нововведення не лише бібліотекарі, а й деякі читачі сприйняли неоднозначно, й досі не при-пиняються суперечки щодо того, чи можливо і чи потрібно допуска-ти читачів у святая святих — книгосховище. З цього приводу декілька учасників конференції із числа фулбрайтівців розповіли про практику бібліотек США, де відкритий доступ існує скрізь. Якою мірою ми зможемо застосувати в себе цей досвід, покаже час.

Наслідуючи той же американський досвід, а може, просто за велінням часу, ми зробили також крок на шляху розширення кон-тингенту користувачів. Завдяки фінансовій підтримці Посольства США в Україні у ЦНБ ХНУ було відкрито інформаційний центр «Вікно в Америку», який можуть відвідувати всі, хто досяг 16-річного віку. Виступ І. Шевченко викликав багато коментарів із боку читачів ЦНБ та бібліотек інших ВНЗ, які були приємно здивовані змінами, що відбуваються у бібліотеці.

У повідомленні заступниці директора ЦНБ ХНУ В. Мохонько було простежено історію відносин читача й бібліотекаря впродовж усієї двохсотрічної історії існування бібліотеки Харківського університе-ту. Доповідачка принесла на круглий стіл чимало цікавих доку-ментів, серед яких «Правила для Бібліотеки Імператорського Харківського Університету» (1850), «Книги для запису виданих із бібліотеки та повернутих творів» (1839, 1850, 1855) та багато іншо-го. Представлені документи викликали жвавий інтерес і про-фесіоналів-бібліотекарів, і присутніх читачів. У рамках круглого сто-лу відбулася також презентація сайту Інтернет-Центру ЦНБ ХНУ [1]. Сайт планується як бібліотечний Інтернет-портал, в якому мають збиратися електронні ресурси бібліотеки, адреси корисних і цікавих Інтернет-ресурсів, а також надаватиметься можливість віртуального спілкування і дистанційного навчання.

У роботі круглого столу активну участь взяли студенти різних курсів, аспіранти, викладачі ВНЗ Харкова. Вони висловили свої про-позиції щодо поліпшення роботи бібліотеки, побажання щодо запро-

вадження різноманітних нових послуг. Учасники здебільшого висловилися за подовження робочого дня бібліотеки, запровадження дозволу брати додому якнайбільше видань (хоча в ЦНБ ця планка досить висока — 30 видань для студентів і 50 для викладачів), за організацію спеціального місця для роботи з дипломниками та проведення консультацій.

Дуже активно під час круглого столу виступали випускники програм ім. Фулбрайта. Вони розповідали про свій досвід роботи в американських бібліотеках і одноставно визнали, що американська бібліотечна система є дуже добре організованою, а найважливіше в ній — можливість швидко одержати необхідну інформацію без будь-яких обмежень. Відзначені зацікавленістю виступи випускників-фулбрайтівців — доцента Харківської юридичної академії В. Речицького і професора ХНУ О. Морозової — задали загальний тон обговорення. Важливим результатом обговорення слід визнати те, що, коли саме користувачами було озвучено наші наболілі проблеми, ми відкрили для себе з неочікуваного боку багатьох наших читачів, та й для них чимало з того, що відбувається у бібліотеці, стало приємним відкриттям. Сподіватимемося, що в особі багатьох гостей конференції наша бібліотека набула нових друзів.

Завершив роботу конференції прес-клуб, в якому взяли участь кореспонденти харківських газет і телепрограм, студенти відділення журналістики ХНУ. Запитання до учасників стосувались і бібліотечних проблем, і Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта. Сюжети про роботу конференції демонстрували деякі місцеві телеканали, а пізніше у газетах з'явилися повідомлення з цієї теми. Наостанок хотілося б подякувати співробітникам Посольства США в Україні Марті Переймі, Валетині Пашковій, Вірі Максимовій, а також координаторові Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта Інні Баріш за ідею конференції, за активну участь в її підготовці та проведенні та, звичайно ж, за фінансування усіх витрат. Сподіваємось, що такі конференції стануть регулярними і зроблять свій внесок у підвищення статусу бібліотеки в сучасному українському суспільстві.